

Posudek oponenta na diplomovou práci:

Šumava jako estetický problém

Zkoumání propojenosti vztahu člověka k přírodě a estetického vnímání na případu šumavských kůrovcových kalamit

Vypracovala: Bc. Kristina Pundová

Školitel: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák

Kristina Pundová se rozhodla ve své diplomové práci reflektovat vleklý spor o podobu Národního parku Šumava (dále jen NPŠ). V případě Šumavy se les, ovlivněný z části hospodařením člověka v minulosti, stal náchylnějším k polomům a kůrovcovým kalamitám. To zapříčinilo extrémnější projev nelichotivé fáze obměny lesa, který na pohled z dálky postrádá tradiční vzrostlou podobu a spíše evokuje zmar, smrt a úpadek. Mnozí obyvatelé a návštěvníci tento fakt přijímají obtížně a výsledkem je až snaha některých hlavních aktérů o téměř zrušení statutu NP a příklon k udržování méně problematického, avšak v mnoha aspektech esteticky minimálně hodnotného hospodářského „zeleného“ lesa.

Na úvod je třeba zmínit, že Kristina Pundová se náročného tématu chopila s velkým odhodláním, o čemž vypovídá nejen odvaha kontaktovat nejvýznamnější aktéry komplikovaného sporu, ale i rozsah práce, množství zpracovaných odpovědí a snaha je smysluplně roztrždit a zpřístupnit formou „příběhu“.

V případě stanovení cílů diplomové práce je však možné si všimnout, že název příliš nekorresponduje s obsahem, patrně z důvodu postupného získávání zajímavých odpovědí a snahy je do práce zakomponovat. Jasným se nejví ani cíl práce – v abstraktu se dočítáme o tom, že autorka chce zjistit, jaký je vztah k přírodě těch, kteří se zapojili do diskuze o NP, a jakým způsobem přírodu vnímají ke zvláštnímu přihlédnutí k lesu. Zajímá ji i jakým způsobem se vztahují k symbolické dimenzi lesa a jaký management by se měl podle nich v chráněných lokalitách uplatnit. Nicméně v úvodu se pak cílem stává průzkum hloubky kořenů blíže neujasněných „prastarých konceptů vnímání přírody“ a také to „jak s tím vším souvisí to, jak vypadá“. Práci tak chybí jednotná linka a bohužel ani v celkem komplikovaně pojatém závěru nenacházíme shrnutí výsledků, které by odráželo jasně zvolené výzkumné otázky a metodiku výzkumu.

V první části se Kristina Pundová věnuje teorii, ve které se dozvídáme o historii Šumavy, širším kontextu sporu o její ochranu a autorka se pak podrobněji věnuje zmíněným „symbolickým aspektům“ lesa – pojem si půjčuje od prof. Hany Librové a jen velmi krátce jej definuje, a sice jako výtvar intervence sociálních konstrukcí. Bohužel ani teoretická část nepomáhá příliš urovnat počáteční zmatek – není jasné, jak bude v kvantitativním výzkumu teoretická část uplatněna a ani v druhé analytické části se autorka k teoretické příliš nevrací. Navíc, k pojetí estetického rozměru se dlouho nedostáváme a postupně zjišťujeme, že záběr řešených témat je široký a z většiny se cílem práce jeví spíše snaha komplexněji postihnout názorový střet okolo ochrany NPŠ. Nejasným se tak stává rozdíl mezi kulturním a estetickým rozměrem, což se bohužel spíše nereflektovaně prolíná celou prací. K estetickému rozměru se nakonec dostáváme až na straně 25, avšak jsou mu věnovány pouze dvě a půl strany bez hlubšího vysvětlení estetických pojmů, přitom v kapitole věnované českým lesníkům autorka zmiňuje, že jeden z nich používá z estetiky známé pojmy jako

estetické vnímání, prožitek, požitek, soud, estetická analýza – ty však autorka sama nevysvětluje. Čtenář tak příliš nedostane šanci se v tom, co je to vlastně estetično, zorientovat. Autorka se alespoň krátce věnuje pro oceňování lesa významnému estetickému pojmu vznešena. Přes nejasné vymezení však estetický rozměr odpověďmi prosvítá. I sama autorka se k němu na začátku kapitoly 3. 1. 3. *Estetika kůrovcových kalamit* a skrze pojem vznešena alespoň trochu vrací. Ke konci práce se estetický rozměr míchá s náboženským opět bez vysvětlení vzájemného vztahu.

Většinu práce tvoří interpretace rozhovorů, které jsou výsledkem kvantitativního výzkumu. Studentka se snažila postihnout všechny názorové skupiny – zástupce z řad bývalých ředitelů NPŠ a pracovníků Správy NPŠ, politiků, pracovníků neziskových organizací a zástupců vědců lesnického i přírodovědného zaměření. K výzkumu přistupovala svědomitě, snažila se i o analýzu neformálních výroků. Na základě odpovědí rozdělila práci do několika oblastí, z nichž se však některé překrývají a práci by prospělo, kdyby se například kapitoly *Vnímání přírody* a *Kultura a příroda* sloučily a zjednodušily, podobně jako kapitoly věnované *Divočině a bezzásahovosti* a *Přirozenosti a přirozené obnově*.

Formu zpracování odpovědí do „mýtického příběhu“ (strana 11) pak považuji za méně šťastnou, neboť komentáře autorky, kterými své „mýtické vyprávění“ prokládá, v kombinaci s často příliš dlouhými citovanými odpověďmi respondentů snižují srozumitelnost a odbornost práce. Mnohé citované odstavce (např. na straně 41) mohly být podstatně kratší. Komentáře také místy úplně neodrážejí obsah citovaných úryvků (např. na straně 37, část věnovaná environmentálnímu postoji k přírodě – rostoucí exploataci přírody vnímají prý respondenti jako problém a důsledkem toho tíhnou k ochraně přírody – druhá doložená citace nic o tíhnutí k ochraně jako důsledku nevypovídá).

Komentáře představují i další problém. Autorka v popisu metodiky sice píše, že jedince lze považovat za vzorek sociálního světa, a v tomto duchu také strukturuje svůj příběh. Je však odvážné na základě odpovědi třinácti respondentů formulovat komentáře způsobem, jako by se jednalo o odraz přístupu celé společnosti.

Místy je také na škodu používání zkratk respondentů, neboť jsme ochuzeni o možnost srovnat názory vybraných zájmových skupin – například kde se mezi skupinami nachází třecí plochy, případně v čem spolu souzní. To samé platí i v případě zajímavého tématu náboženského postoje respondentů.

Co se literatury týče, práci by prospělo začlenit i některé z konceptů mohutně se rozvíjející větve environmentální estetiky, která svou estetiku mimochodem staví na reflexi zastaralých kulturně podmíněných vzorců nahlížení na přírodu prostřednictvím umění. Právě obliba krajinomalby výrazně podnítila preferenci zelených malebných krajinných scén. Zajímavé by bylo také zmínit lesní estetiku Williama Gilpina či Heinricha von Salische.

Co se formální stránky práce týče, autorka možná používá zbytečně komplikovaný způsob konstrukce vět. Věty často navazují ne zcela srozumitelně. Místy také nenavazují začátky vět na své konce a věta působí nedokončeně (například 35, 39, 41, podobně i v závěru), což snižuje plynulost čtení textu a nelze hned zachytit, k čemu autorka směřuje.

Přesto práce Kristiny Pundrové odhaluje spoustu zajímavých zjištění a stojí za přečtení každým, koho se problematika ochrany Šumavy dotýká. Odpovědi respondentů odrážejí například současnou ochranu přírody spíše jako výsledek nastavení hodnotových priorit společnosti, nikoli jako luxusu, který nastupuje až po zajištění určitého životního standartu. Patrný je i dopad skrytých kulturních stereotypů, o kterých Kristina na začátku píše a které

znesnadňují hodnotnější estetický prožitek – ať už se jedná o zbytečné obavy místních obyvatel z represe ideologií ochrany přírody, jak tomu bylo v historii, strach pohybovat se nepřehledným lesem a obavy o bezpečnost, neschopnost odhlédnout od orientace na pouhý na užitek z lesa v podobě těžby dřeva, houbaření či myslivosti. V úvodu zmíněný archetypální rozměr se ukazuje například i ve výrocích, které vyjadřují potřebu přírodu kontrolovat a obhospodařovat. Obnovující se „suchý“ les nám také boří romantické a neproblematické představy a my jsme konfrontováni se svou vlastní pomíjivostí, tajemstvím a dlouhým časovým horizontem, který je potřeba ke kvalitní obnově lesa.

Velmi zajímavé je zjištění, že pod veskrze racionálními argumenty respondentů se nachází estetický či náboženský rozměr a zároveň se odkrývá a legitimizuje potřeba se k lesu takto vztahovat.

Práce odhaluje fakt, jakou zcela zásadní roli pro ocenění odumírajícího a rodícího se lesa hraje estetický prožitek – jak autorka demonstruje pomocí výpovědí, ocenění jde ruku v ruce s pobytem v lese, přímou zkušeností. Pokud se z dálky ponoříme dovnitř „suchého lesa“, teprve pak objevíme a pochopíme propojenost vazeb a komplexnost lesního ekosystému.

Přestože hlavní linka práce není příliš čitelná a odpovědi by snesly výraznější probírku a kritiku ze strany autorky (například se nevyjadřuje k platnosti některých sporných tvrzení, jako například výrok, že je třeba hospodařit i v Šumavském lese, protože máme nedostatek dřeva, respektive obnovitelných zdrojů, viz strana 40), práce přináší hodnotný vhled do pozadí sporu o ochranu NPŠ.

Otázky k obhajobě:

- 1/ Odpověď na otázku související se závěrem úvodu: „Jak jsme pokročili v čase tajemných krajín našeho obývání světa?“
- 2/ Jak vnímá autorka vztah symbolických aspektů a estetického rozměru?
- 3/ Může autorka stručně zobecnit, dá-li se to, rozdíly v náboženském postoji u jednotlivých skupin respondentů?
- 4/ V čem vnímá autorka hlavní přínos své práce? Může práce napomoci k osvětlení sporu o ochranu Šumavy?

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit 8 až 10 body v závislosti na obhajobě.

V Brně, 25. 8. 2014

Mgr. Kateřina Pařízková